

“AB INTRA”

Un camí a través de l'art

“en va, quan algú imagina que contempla el seu bé,
entre les seves mans s'esmuny
i fuig la visió sense esperar més temps,
amb ales que acompanyen el caminar del somni”
Èsquil, *Agamèmnon*, 458 aC¹

En l'exposició “Ab Intra” (“Des de dins”), Quico Estivill reflexiona sobre el procés creatiu a través d'una metàfora visual basada en la contraposició entre la tenebra i la llum.

L'Estivill d'“Ab Intra” combina el domini adquirit de les tècniques artístiques amb el gust pels elements simbòlics i una intencionada profunditat humanista. Al mateix temps, el seu interès per les darreres tendències de l'art contemporani depuren el seu treball vers un conceptualisme que, tot i que esteticista, deixa traspuar un punt transgressor i, a voltes, sarcàstic. El resultat és que les obres d'“Ab Intra” tant es poden considerar peces individuals com entendre que tota l'exposició és una única obra d'art. En tot cas, cal remarcar que, per copsar tot el significat de l'exposició, és necessari fer una lectura atenta i minuciosa fins al final de la mostra, des de la gola de la terra fins a l'èxtasi contemplatiu.

Durant els dos anys de treball que l'artista ha dedicat a “Ab Intra”, també ha investigat noves tècniques i recursos com són l'art d'acció, l'expressivitat del so i les possibilitats efectistes dels leds. El resultat és un conjunt de vídeos, fotografies, pintures, gravats i escultures que ha agrupat en llibres, sèries i instal·lacions, tot configurant una escenografia que esdevé una part més del llenguatge de l'artista.

Entrarem a “Ab intra” a través de la porta del pis del qual Quico Estivill va ser desnonat l'any 2014 per culpa d'una infestació de tèrmits, i que esdevé testimoni de la baixada al no-res que va experimentar quan va perdre l'habitatge i es va quedar sense taller. Aquest fet va obrir un període de dolor, d'orfandat i de nuesa que l'artista va afrontar iniciant un procés de recerca, esperant que la pràctica artística el guariria i ompliria novament d'idees, de creativitat i de vitalitat.

A la cova de la Font Major de l'Espluga del Francolí, Quico Estivill va trobar en els tèrmits que habiten la terra el pretext per iniciar la recerca, interessant-se científicament però també identificant-se amb aquestes bèsties de vida cega, reclosa i laboriosa. L'artista va actuar com un cec per recórrer l'espai sense llum de la cova, tal com plantejava Jorge Luis Borges en la seva dissertació sobre la ceguesa: “Per a la tasca de l'artista, la ceguesa no és del tot una desgràcia, pot ser un instrument (...) tot home, ha de pensar que tot el que li passa és un instrument; totes les coses li han sigut donades per a una finalitat i això ha de ser més fort en el cas d'un artista. Tot el que li passa, fins i tot les humiliacions, l'enuig, les desventures, tot això li ha estat donat com argila, com material per al seu art, i ho

¹ Èsquil, *Agamèmnon* (458 a. C.), Tragedias, Ediciones Orbis, S.A, Barcelona 1983.

ha d'aprofitar (...) Tot això ens ha sigut donat perquè ho transmutem, perquè fem de la miserable circumstància de la nostra vida coses eternes o que volen ser eternes”².

Quico Estivill produirà diverses obres que parlen del camí cap a la llum creativa. A través de dos vídeos documenta el trànsit iniciàtic per l'espluga, cec, nu i a les palpentes, només il·luminat per un vell llum de carbur, símbol de la llum original. En aquests vídeos es posa en relleu el poder evocador del treball corporal dut a terme a les fosques, un fet que recorda una proposta que l'artista Tino Sehgal va realitzar per a la Documenta de Kassel del 2012, que només es podia veure participant en la performance a les fosques, en la qual l'artista expressava la idea que l'art passa com la vida. En aquest punt, la temptativa creativa d'Estivill va prendre forma en el conjunt d'obres d'art titulades *A les palpentes*, consistents en unes empremtes de les mans, realitzades en guix (no-matèria) i en cera (exvots), gofrats a l'òxid sobre paper i gravats en planxa de coure, on el color negre parla de la ceguesa mentre que l'empremta parla de l'ànima.

Per sortir de la ceguesa, l'artista va necessitar comprendre la natura de la llum i va recórrer a la fotografia, buscant, com diria Roland Barthes, “*imago lucis opera expressa*, és a dir, imatge revelada, sortida, elevada, espremuda (com el suc d'una llimona) per l'acció de la llum”³. Així doncs, Estivill substitueix el dolor per la curiositat i experimenta cercant que el fet casual, que deriva del temps d'exposició a la llum, il·lumini l'obra. El resultat són dues fotografies de gran format i altres de col·lodió humit fetes amb una antiga càmera de plaques de vidre. Susan Sontag⁴ deia que la fotografia es transforma en ritu i que és un dels mitjans principals per experimentar alguna cosa. Tanmateix, en les fotografies d'Estivill el ritual ve representat pel llum de carbur banyat en or, mentre que el drap que l'acompanya es refereix a l'evanescència de l'ànima, remetent novament a les reflexions de Barthes: “la fotografia té alguna cosa a veure amb la resurrecció: potser no podem dir d'ella el mateix que els bizantins deien de la imatge de Crist impresa en el sudari de Torí, que no estava feta per la mà de l'home (*acheiropoietos*)?”⁵. A “Ab Intra”, el negatiu, o la petja que deixa la llum, i l'empremta, o la creació d'un patró que es repeteix, remarquen la idea de presència-existència, el contrari del no-res, la fosca i el buit.

Un cop Quico Estivill va considerar que dominava la llum, les imatges van sorgir de la foscor. Inspirant-se en les vanitats naturalistes barroques realitza un conjunt pictòric de teatralitat tenebrosa per arribar al fons de la qüestió i expressar l'angoixa vital que l'aclapara. En aquest moment, connecta el significat de la sentència *Vanitas vanitatum, et omnia vanitas* (Vanitat de vanitats, tot és vanitat) de l'Eclesiastès amb la utilització de la ceguesa com a instrument, a la manera que va descriure Borges. El resultat són sis vanitats individuals i dos

² Jorge Luis Borges: Conferencia sobre la ceguera, 1977, Buenos Aires, <https://www.youtube.com>, 2015.

³ Roland Barthes: *La cámara lúcida. Nota sobre fotografía*, Paidós Comunicación, 5a edició, Barcelona, 1997.

⁴ Susan Sontag, *Sobre la fotografía*, Edhasa, 4a ed. 1996.

⁵ Barthes, *op. cit* 1997.

tríptics que articulen l'espai sagrat en què culmina "Ab Intra" i que, al mateix temps, segella el moment existencialista de l'artista, evidenciant la capacitat de significació de l'obra d'art que descrivia Antoni Llena quan deia que l'art no és sols la faula que es relata, sinó que és l'estrany nus que lliga el nostre existir a la condició humana, la quimera que ens permet existir com a tals, utopia i memòria al mateix temps⁶.

En concret, Estivill es va inspirar en les tres millors vanitates barroques espanyoles, les dues que conformen el *Jerolífico de las postimetrías* de Juan de Valdés Leal⁷ i *El sueño del caballero* d'Antonio de Parera⁸. En aquestes imatges finals i concloents de l'exposició, Estivill reproduceix el format de les pintures en arc de mig punt dels originals i pren de cada una d'elles un fragment simbòlic clau que reinterpreta, a la manera formal barroca, de tal forma que l'objecte representat surt del negre com un holograma que representa el caràcter efímer de l'existència i dels plaers terrenals. A la part superior de *Finis gloriae mundi* de Juan de Valdés, la mà de Crist aguanta una balança amb dos plats (el *nimas* i el *nimenos*), motiu a partir del qual Estivill realitzarà una escultura de leds i unes pintures en les quals representa una mà que aguanta un llum de carbur que il·lumina la cova. A partir de la pintura *In Ictu Oculi* (en un obrir i tancar d'ulls) del mateix pintor, Estivill versiona el detall de la mà que apaga una espelma i de l'obra de Parera en representa la filactèria que porta l'àngel avisador.

És, en aquest espai sagrat de les vanitates, on l'artista aïlla la seva angoixa vital com un científic aïllaria un bacteri dins d'una proveta, per neutralitzar-ne els efectes, per quedar sense ella, novament buit, com va quedar en perdre la casa i com va quedar buida la casa mateixa. Quico Estivill es buida en aquesta exposició i d'aquesta forma pot iniciar un nou procés creatiu, però també sap que, de forma inexorable, continuarà el camí que tan bé descrivia Enrique Vila-Matas després de la seva experiència a la Documenta: "Vaig recordar que només hi havia per als vius un tenebrós camí, cap al forat, cap a la terra, que no hi havia altre camí a l'altre món que el que passa per la tomba i que totes les meravelles de la vida, els amables colors, aquell encant i alegria d'alguns dies, els dolços i suaus senders, les meravelles del gran i del petit art, tot acabaria expiant i desapareixent, tot era oblit i moririen també l'alt sol i les millors emocions, i amb elles els ulls dels homes que van plorar..."⁹.

Carme Sais

Directora del Bòlit, Centre d'Art Contemporani. Girona

Girona, juny de 2016

⁶ Antoni Llena, "Per l'ull de l'art", La Magrana, Barcelona 2008.

⁷ Juan de Valdés Leal, *Finis gloriae mundi* i *In Ictu Oculi*, 1671-1672, Capella de l'Hospital de la Caridad de Sevilla

⁸ Antonio de Parera, *El sueño del caballero*, 1670, Real Academia de las Artes San Fernando de Madrid.

⁹ Enrique Vila-Matas: *Kassel no invita a la lògica*. Seix Barral, Barcelona, 2014.